

DOI:10.5281/zenodo.6640795

CZU: 343.435:343.63

STALKING-UL: CONCEPT, CADRU NORMATIV, PRACTICĂ JUDICIARĂ

Stanislav COPEȚCHI

doctor în drept, conferențiar universitar,

Departamentul Drept penal, Facultatea de Drept, USM

ORCID ID: 0000-0003-1822-4953

In the present study it is analyzed the concept of „stalking”, according to the national and international legal framework. Some foreign legislative models are also being studied. It is noted that in the vast majority of foreign laws, stalking is considered a criminal offense, but not a contravention (as in the case of the legislation of the Republic of Moldova). It is concluded that the Moldovan legislator should reconsider its position so as to transfer the acts of persecution from the sphere of contravention to the sphere of criminal. The repeated nature of the acts of persecution is emphasized. In the absence of a sufficient number of deeds to testify to the repeated nature of the acts of persecution, the committed acts cannot be qualified on the basis of art. 78² of the Contravention Code of the Republic of Moldova. Part of the study focuses on the analysis of judicial practice. Various issues of qualification of acts of persecution are highlighted.

Keywords: stalking; fear; Istanbul Convention; contravention; foreign legislation; judicial practice.

Termenul „stalking” este de origine engleză, provenind de la verbul „to stalk”, ceea ce, în traducere, semnifică „a urmări”. Stalking-ul reprezintă „o serie de acțiuni persistente, așa numite acte de persecuție, de urmărire, de contactare nedorită, comise de către un subiect, numit agresor/-oare (stalker) îndreptate față de alt subiect victimă, cu scopul de a-i provoca frică și anxietate [1]”. Deci, termenul „stalking” descrie urmărirea și hărțuirea intenționată, răuvoitoare și repetată a unei persoane.

În plan comparat, fapta enunțată este redată, inclusiv, prin astfel de termeni/expresii: „hărțuire”, „urmărire insistentă”, „acte de persecuție”. Bunăoară, în Codul penal al României [2], al Croației [3] și al Finlandei [4] este consfințit termenul „hărțuire”; în Codul penal al Austriei [5] este uzitat termenul „urmărirea”; iar în Codul penal al Germaniei [6] este folosită noțiunea „urmărirea insistentă”. De asemenea, art.34 din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul, la 11 mai 2011 (în continuare – Convenția de la Istanbul) [7],

desemnează aceste fenomen prin termenul „urmărirea” (în engleză „stalking”).

În legislația Republicii Moldova este folosită expresia: „acte de persecuție”. De altfel, conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române prin „persecuție” se înțelege „urmărirea nedreaptă și perseverentă a cuiva, cu intenția de a-i provoca un rău, un neajuns [8]”. Prin urmare, conceptual vorbind, esența „actelor de persecuție” este echivalentă cu esența „urmăririi” („stalking-ului”).

Precizăm că, în corespundere cu legislația Republicii Moldova actele de persecuție este considerată faptă contravențională, fiind stipulată la art.78² din Codul contravențional [9]. De menționat că acest articol a fost introdus în Codul contravențional prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.196 din 28.07.2016 [10]. La acel moment Republica Moldova încerca să-și ajusteze cadrul normativ național la prevederile Convenției de la Istanbul, semnată de Republica Moldova la 06 februarie 2017, și ratificată recent, la 14 octombrie 2021, Republica Moldova devenind al 35-lea stat din cele 47 membre ale Consiliului Europei care a ratificat această convenție. Constatăm, că Republica Moldova și-a onorat obligația rezultată din semnarea și, mai nou, din ratificarea instrumentului juridic internațional sus-indicat. De precizat că prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.197 din 19 octombrie 2021 [11] a fost promulgată Legea Republicii Moldova cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, nr.144 din 14 octombrie 2021.

În altă privință, menționăm că conform art.34 din Convenția de la Istanbul „*Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că este incriminat comportamentul intenționat de angajare repetată într-un comportament amenințător direcționat către o altă persoană, determinând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa [7]*”. Deci, Convenția de la Istanbul sugerează catalogarea actelor de persecuție drept infracțiune. În legislația Republicii Moldova, după cum am subliniat *supra*, actele de persecuție sunt sancționate contravențional, nu însă penal. Respectiv, legiuitorul moldav a ajuns la concluzia că actele de persecuție sunt fapte socialmente periculoase de o gravitate mai redusă ca infracțiunea.

De ce legiuitorul moldav a procedat altfel, în condițiile în care art.14 din Convenția de la Istanbul sugerează aprecierea acestor fapte ca și infracțiuni? Răspunzând la această întrebare, precizăm, totuși, că conform alin.(3) art.78 din Convenția de la Istanbul „*[o]rice Stat poate, în momentul semnării sau în momentul depunerii documentului său oficial de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare, printr-o declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei, să își rezerve dreptul de a prevedea sancțiuni nepenale, în locul sancțiunilor penale.*

pentru comportamentele menționate în Articolele 33 și 34 (sublinierea ne aparține – n.a.) [7]”.

Sesizăm că legiuitorul moldav și-a rezervat dreptul de a nu sancționa penal actele de persecuție, ci contravențional, prin instituirea unor pedepse non-penale. În context, se profilează următoarea întrebare: este sau nu justificată această poziție a legiuitorului moldav?

Din punctul nostru de vedere, legiuitorul ar trebui să-și revadă poziția, astfel încât să transfere actele de persecuție din sfera contravenționalului în cea a penalului.

Primo – actele de persecuție sunt frecvent întâlnite în societatea noastră (fapt rezultat, inclusiv, din practica judiciară suficient de bogată). Este un exemplu de violență psihologică bazată pe criteriu de gen, așa cum demonstrează practica, fiind în cele mai dese cazuri îndreptată spre persoane de gen feminin. Respectiv, combaterea acestui flagel se impune prin instrumente juridico-penale. În context, unii autori subliniază: „Persecutarea este puternic corelată cu agresiunea sexuală și violența în familie. În majoritatea cazurilor victimele și-au identificat agresorul/-oarea (stalkerul), de obicei fiind fostul/-ta partener/-ră, rude, cunoștințe dintr-un cerc apropiat. Actele de persecuție sunt unele dintre cele mai frecvente forme ale violenței de gen, deoarece sunt caracteristice dominației, puterii controlului din partea sexului masculin [1]”.

Studiul practicii judiciare în materia actelor de persecuție demonstrează ineficiența răspunderii contravenționale pentru săvârșirea actelor de persecuție.

Secundo – din perspectivă comparată, în legislațiile penale ale multor state străine actele de persecuție (urmărirea, hărțuirea) sunt considerate fapte infracționale, nu însă contravenționale (e.g. legislația Austriei, Germaniei, Finlandei, Croației, Bulgariei [12], României, Poloniei [13], Franței [14] etc.).

Tertio – gradul de pericol social sporit al actelor de persecuție (caracteristic unei fapte penale) reiese din caracterul de obicei (de îndeletnicire) pe care îl comportă această faptă.

În concluzie, suntem în dezacord cu poziția legiuitorului moldav de a-i imprima actelor de persecuție un grad de pericol social caracteristic unei fapte contravenționale. În timp ce alți legiuitori (majoritatea) au mers pe calea sancționării penale a actelor de persecuție, cel moldav a decis că răspunderea contravențională pentru săvârșirea unor atare acte este suficientă. Este neclară poziția legislatorului autohton, în condițiile în care este cunoscut că în Republica Moldova fenomenul enunțat este unul răspândit, iar mijloacele juridico-contravenționale sunt ineficiente în fața acestuia.

Finalmente, considerăm oportun ca legiuitorul să excludă art.78² din Codul

contravențional. În consecință, actele de persecuție urmează a fi incriminate de Codul penal. *De lege ferenda*, propunem ca actele de persecuție să fie localizate în segmentul Părții Speciale a Codului penal dedicat protecției libertății persoanei (*i.e.* Capitolul III).

În continuare vom supune analizei actele de persecuție, în corespundere cu prevederile art.78² din Codul contravențional. *Ab initio*, vom consemna că dispoziția acestui articol are următorul conținut: „*Persecutarea în mod repetat a unei persoane căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita din viață, săvârșită prin: a) urmărirea persoanei; b) contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane [9]*”.

Norma enunțată este amplasată în Capitolul VII „Contravenții ce atentează la sănătatea populației, sănătatea persoanei, la starea sanitar-epidemiologică” din Titlul II „Partea Specială” a Cărții întâi „Dreptul material” din Codul contravențional. Constatăm că valoarea socială și relațiile sociale aferente acesteia protejată(e) prin incriminarea actelor de persecuție nu se află nicicum în derivație organică cu valoarea socială fundamentală, desprinsă din conținutul titlaturii acestui capitol. Surprindem că stalking-ul – formă a violenței psihologice – reprezintă o conduită care implică atentarea asupra unei valori sociale ce nu derivă din relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei, cu atât mai mult a populației sau starea sanitar-epidemiologică, deși nu excludem ca obiectul de atentare în cazul actelor de persecuție să se intersecteze cu relațiile sociale referitoare la sănătatea persoanei. Constatăm că prin săvârșirea actelor de persecuție, *de facto*, se atentează contravențional asupra libertății psihice.

Din punctul nostru de vedere, se impune o reconceptualizare a segmentelor din Partea Specială a Cărții întâi a Codului contravențional al Republicii Moldova, astfel încât obiectul juridic special al unei contravenții să derive din conținutul obiectului juridic generic al acesteia (*i.e.* desprins din denumirea capitolului în care este localizată). Din perspectivă comparată, remarcăm că, în legislația majorității statelor europene actele de persecuție sunt amplasate în segmentul Părții Speciale a Codului penal destinat protecției libertății persoanei (*i.e.* în legislațiile statelor în care actele de persecuție sunt considerate fapte penale).

De precizat că prin săvârșirea actelor de persecuție obiectul protecției (libertatea psihică a persoanei) nu este lezat(ă) prin exercitarea vreunei influențe asupra unor entități materiale sau imateriale. În consecință, contravenția examinată nu are **obiect material** sau **imaterial**. Eventual, de exemplu, telefonul mobil prin intermediul căruia făptuitorul contactează victima apare în postura de mijloc de săvârșire a contravenției, nu însă de obiect material. La fel, nici corpul

persoanei nu poate fi obiect material al contravenției enunțate, aceasta deoarece nici urmărirea persoanei, și nici contactarea sau încercarea de a contacta persoana nu implică exercitarea unei influențe asupra corpului persoanei.

Victimă a actelor de persecuție poate fi orice persoană. Totuși, de regulă, în calitate de victimă apare o persoană cunoscută făptuitorului (fost(ă) soț/soție [15; 16; 17], fost(ă) concubin/concubină [18; 19], fostă prietenă [20]). De asemenea, victimă a actelor de persecuție poate fi și soția [21]. De obicei, persoana de gen feminin are de suferit de pe urma actelor de persecuție. În context, unii autori afirmă că „actele de persecuție sunt unele dintre cele mai frecvente forme ale violenței de gen, deoarece sunt caracteristice dominației, puterii controlului din partea sexului masculin [1]”. Nu este exclus ca și persoana de gen masculin să evolueze în postura de victimă a actelor de persecuție, fapt întâlnit în practica judiciară autohtonă [22].

Reiterăm că victima actelor de persecuție are o calitate generală. La încadrare nu interesează dacă între victimă și făptuitor există vreo relație specială (e.g. dacă victima este membru de familie în raport cu făptuitorul).

În legislația unor state străine identificăm norme care agravează răspunderea penală pentru săvârșirea actelor de persecuție în raport cu anumite victime, având calități speciale. Bunăoară, conform alin.(2) art.140 din Codul penal al Croației răspunderea se agravează atunci când „infrațiunea este săvârșită împotriva actualului sau fostului soț/soții sau împotriva actualului sau fostului partener/partenere sau împotriva fostului partener/partenere de același sex ori împotriva persoanei cu care făptuitorul se afla într-o relație strânsă [3]”. La alin.(3) art.144a din Codul penal al Bulgariei este consfințit semnul circumstanțial agravant „atunci când fapta este săvârșită într-o situație de violență în familie [12]”. Conform alin.(2) art.612-bis din Codul penal al Italiei pedeapsa este majorată dacă fapta este comisă „de soțul de care este separat sau divorțat sau de persoana care este legată printr-o relație afectivă de persoana vătămată [23]”.

În opinia lui N.Corcea și G.Fortuna, norma analizată „nu este îndreptată în exclusivitate spre protecția victimelor violenței în familie sau spre protecția femeilor împotriva violenței, această normă având un caracter universal și asigurând protecția juridică a oricărei persoane care se confruntă cu persecuții în adresa sa. [...] înseamnă că în calitate de victimă poate fi atât un membru al familiei, cât și o altă persoană care nu are această calitate. Această normă contravențională are doar un caracter conex normelor din legislația în vigoare a Republicii Moldova care sunt menite să asigure protecția victimelor violenței în familie [24, p.126]”. Așa e. Totuși, considerăm justificată agravarea răspunderii

penale pentru săvârșirea actelor de persecuție în circumstanțele descrise mai sus. Ținând cont de politica actuală a statului, precum și de realitățile sociale existente, *de lege ferenda*, apreciem oportună agravarea răspunderii pentru săvârșirea actelor de persecuție în raport cu un membru de familie.

Latura obiectivă a actelor de persecuție îl formează: 1) fapta prejudiciabilă concretizată în acțiunea de: a) urmărire a persoanei și, b) contactare sau încercare de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane; 2) urmarea prejudiciabilă exprimată în starea de anxietate, frică cauzată victimei, pentru siguranța proprie ori a rudelor sale apropiate; 3) legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.

Lato sensu, actele de persecuție constituie o formă a violenței psihice (doar în accepțiune teoretică, nu și normativă [25, p.170]). Fapta prejudiciabilă este redată prin două acțiuni: urmărirea și contactarea (sau încercarea de contactare) victimei.

Cea din urmă modalitate normativă de exprimare a faptei prejudiciabile a fost reținută în următoarea speță din practica judiciară: „*R.S., la 08.09.2020, în intervalul de timp 07:00 – 18:00, aflându-se în mun. Chișinău, str. B. Voievod, 2, a admis acte de persecuție în adresa fostei soții V.O., prin expedierea mesajelor telefonice ce conțin cuvinte injurioase și amenințări cu răfuială fizică, astfel cauzându-i ultimei o stare de frică pentru siguranța proprie și a copilului minor [16]*”. Contactarea victimei prin apeluri și mesaje telefonice a fost constatată și în alte spețe [21; 26; 27].

În doctrină se arată: „Stalkingul nu se limitează doar la comportamentul de urmărire și contactare nedorită, dar include și alte acțiuni cum ar fi: spionarea unei persoane, așteptarea în anumite locuri pentru a contacta cu victima sau pentru a monitoriza victima, oferirea insistentă a cadourilor nedorite victimei, postarea informațiilor sau răspândirea zvonurilor despre victimă pe internet, verbal, într-un loc public sau într-un cerc restrâns de persoane și alte acțiuni de hărțuire [1]”.

În context, surprindem că în legislația altor state, fapta prejudiciabilă nu se reduce doar la cele două acțiuni sus-indicate (urmărirea și contactarea), ci cuprinde și alte acțiuni/inacțiuni. De exemplu, normele similare celei analizate din legislația Austriei și Germaniei prevăd drept modalitate normativă alternativă de exprimare a faptei prejudiciabile „lansarea unor comenzi de bunuri și servicii pentru victimă prin utilizarea datelor sale cu caracter personal”.

Sesizăm și tehnica redării exemplificative a formelor de exprimare a faptei prejudiciabile. Astfel, în acord cu dispoziția normei de la alin.(1) art.140 din Codul penal al Croației este pedepsită pentru hărțuire „persoana care urmărește sau

spionează [...] o altă persoană sau stabilește sau încearcă să stabilească un contact nedorit sau o sperie în alt mod (sublinierea ne aparține - *n.a.*) [...] [3]”. În principiu, aceeași manieră exemplificativă de redare a ilicitului este sesizată în legislația altor state (*e.g.* Germania).

Convenția de la Istanbul, în genere, nu definește urmărirea (acte de persecuție) prin intermediul celor două forme de exprimare a faptei prejudiciabile, ci folosește expresia generalistă „angajarea repetată într-un comportament amenințător”. Respectiv, Convenția de la Istanbul folosește un conținut deschis de incriminare, în timp ce dispoziția art.78² din Codul contravențional cuprinde un conținut închis de incriminare (lista formelor de exprimare a faptei prejudiciabile este indicată, aceasta având un caracter exhaustiv).

Considerăm că legiuitorul moldav ar trebui să renunțe la ideea descrierii faptei prejudiciabile prin formularea unui conținut închis de incriminare. Modelul incriminator oferit de Convenția de la Istanbul pare a fi unul reușit. Apropo, și alți legiuitori folosesc tehnica redării faptei prejudiciabile într-o manieră non-exhaustivă și generalistă. De pildă, acest model îl întâlnim în cazul art.612-bis din Codul penal al Italiei.

Pentru a fi în prezența contravenției prevăzute la art.78² din Codul contravențional nu are relevanță dacă făptuitorul a comis doar urmărirea victimei, doar contactarea sau încercarea de a contacta victima ori dacă a săvârșit ambele acțiuni. Realizarea uneia dintre cele două acțiuni sau amândurora poate conta doar în planul aplicării pedepsei.

În legislația României cele două forme (similare celor înscrise la art.78² din Codul contravențional) sunt incriminate în alineate diferite, având și un tratament sancționator diferit (urmărirea / 3-6 luni închisoare, iar efectuarea de apeluri telefonice sau comunicări / 1-3 luni închisoare). Astfel, la alin.(1) art.208 din Codul penal este incriminată „[f]apta celui care, în mod repetat, urmărește, fără drept sau fără un interes legitim, o persoană ori îi supraveghează locuința, locul de muncă sau alte locuri frecventate de către aceasta [...] [2]”, în timp ce la alin.(2) al aceluiași articol este prevăzută răspunderea pentru „efectuarea de apeluri telefonice sau comunicări prin mijloace de transmitere la distanță [...] [2]”.

Din perspectiva tehnicii legislative, aceste două alineate cuprind două infracțiuni în varianta-tip. Corespunzător, aceste două infracțiuni pot forma un concurs.

Un alt semn constitutive ale contravenției examinate îl formează **urmarea prejudiciabilă**, exprimată în starea de anxietate, frica pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate.

Din perspectivă practică, în majoritatea cazurilor, drept probă a urmării prejudiciabile (fricii cauzate), este prezentată declarația persoanei vătămate. Deci, existența urmării prejudiciabile se află în strictă dependență de percepția persoanei vătămate. În viziunea noastră, la probarea urmării prejudiciabile sub forma fricii/anxietății nu trebuie să se țină cont, în exclusivitate, doar de declarațiile victimei. Urmarea prejudiciabilă trebuie dovedită și prin alte probe. De exemplu, într-o speță, frica a fost probată prin „chestionarul de evaluare a riscurilor în cazurile de violență în familie [15]”.

În plan comparat, conform legislației Austriei și Poloniei răspunderea penală se agravează „dacă fapta are ca urmare sinuciderea sau tentativa de sinucidere a persoanei”. Poate ar fi cazul ca și legiuitorul moldav să agraveze răspunderea pentru actele de persecuție cauzatoare de asemenea urmări (în condițiile în care ar trece actele de persecuție din sfera contravențională în cea penală).

În altă privință, surprindem că frica/anxietatea trebuie să vizeze siguranța propriei persoane (*i.e.* a victimei) sau a rudelor apropiate. Potrivit Convenției de la Istanbul fapta trebuie să provoace temere pentru siguranța persoanei (*i.e.* victimei), nu și a rudelor sale apropiate. Legiuitorul bulgar și cel croat, ca și legiuitorul moldav, a îmbrățișat o poziție mai largă vizând obiectul fricii/anxietății. Astfel, în corespundere cu alin.(1) art.144a din Codul penal al Bulgariei teama cauzată poate privi atât propria viață sau sănătate, cât și a unei rude. Iar norma de la alin.(1) art.140 din Codul penal al Croației cere ca starea de anxietate/teamă să privească siguranța sau securitatea victimei ori a persoanelor ei apropiate.

Din punct de vedere al **laturii subiective**, contravenția analizată se caracterizează prin prezența vinovăției (semn obligatoriu), care poate lua doar forma intenției. În textul art.34 din Convenția de la Istanbul este indicată expres forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea faptei de urmărire. Deși, dispoziția normei de la art.78² din Codul contravențional nu prevede expres forma vinovăției pe care trebuie să o manifeste făptuitorul, aceasta este desprinsă, cu ușurință, din esența unei atare incriminări, inclusiv din semantismul expresiilor „urmărirea persoanei”, „contactarea persoanei”. La aceeași concluzie ne îndeamnă caracterul de obișnuință a contravenției indicate.

Cât privește motivul și scopul (semne secundare ale laturii subiective), constatăm că acestea au un rol facultativ, neavând relevanță la calificare. Cu alte cuvinte, pentru a încadra în baza art.78² din Codul contravențional nu contează imboldul determinant în luarea hotărârii infracționale (*e.g.* ura, răzbumarea), precum nici finalitatea urmărită de făptuitor.

Subiect al actelor de persecuție poate fi orice persoană fizică responsabilă care la momentul săvârșirii contravenției a atins vârsta de 18 ani.

În altă privință, observăm că contravenția înscrisă la art.78² din Codul contravențional este una **de obicei (de îndeletnicire)**. Acest caracter este desprins din expresia „persecutarea în mod repetat”. O formulă analogică identificăm la art.34 din Convenția de la Istanbul. În alte legislații sunt uzitate expresii similare, din care rezultă caracterul de obișnuință al actelor de persecuție (e.g. în legislația Poloniei – „persecutarea continuă”; în legislația Austriei – „urmărirea insistentă”; în legislația Bulgariei – „urmărirea sistematică”).

Suplimentar, remarcăm că, fapta ilicită ca atare, este desemnată prin folosirea pluralului „acte de persecuție”. Deci, e de neînchipuit ca actele de persecuție să fie comise altfel decât printr-o serie de acte. Așadar, ține de esența acestei fapte caracterul de obișnuință; or, doar prin obișnuință aceste fapte îmbracă forma unor acte de persecuție, pe de o parte, și prezintă pericol social, pe de altă parte. *Per a contrario*, un singur act de persecuție nu are însemnătate juridică, nefiind prevăzută de Codul contravențional. Pe bună dreptate se menționează în doctrină: „Fenomenul persecuției, fiind o formă de psiho-teroare, nu apare brusc, ci se dezvoltă în timp, constatându-se o oarecare stadialitate – faze sau etape care cuprind acțiuni de hărțuire de un anumit tip și efecte specifice asupra persoanei înspre care este direcționat atacul psihologic [24, p.126; 28, p.52]”.

Suntem de acord cu D.Herinean, potrivit căruia „pentru comiterea infracțiunii de hărțuire este suficient ca actele tipice să fie comise în mod repetat, chiar și pe parcursul unei singure zile, nefiind necesară vreo întindere temporală a acțiunilor tipice [29, p.106]”. Este convingătoare următoarea speță: „X. pe parcursul zilei de 20.10.2020 (sublinierea ne aparține – n.a.), în localitatea Isacova, raionul Orhei, a persecutat-o în mod repetat pe S.V. și membrii familiei acesteia [...] [30]”.

Pentru consumarea contravenției prevăzute la art.78² din Codul contravențional este important să se ateste un număr suficient de fapte din care să reiasă caracterul de obișnuință al actelor de persecuție.

Considerăm că actele de persecuție vor căpăta caracterul repetat (de obișnuință) atunci când se vor atesta un număr de trei repetări. Această concluzie este fundamentată pe interpretarea sistemică a prevederilor Codului penal și ale Codului contravențional. Amintim că Codul penal al Republicii Moldova reglementează forma repetată a infracțiunii unice. În același timp, în unele articole din Partea Specială a Codului penal sunt incriminate fapte penale de obișnuință (de îndeletnicire). Cele două forme ale infracțiunii unice sunt disociate,

inter alia, în baza criteriului vizând numărul de repetări al faptelor infracționale comise. Considerăm că aceeași regulă trebuie aplicată în vederea aflării conținutului caracterului de obișnuință al actelor de persecuție.

În lipsa numărului suficient de fapte care să mărturisească caracterul de obișnuință al actelor de persecuție cele săvârșite nu pot fi încadrate în baza art.78² din Codul contravențional. Din acest considerent, susținem cele relevate în doctrină: „La infracțiunile de obicei, tentativa nu este posibilă, întrucât actele săvârșite sunt licite până la acumularea unui număr suficient de repetări din care să rezulte obișnuința [31, p.102]”.

În altă ordine de idei, vom încerca să subliniem anume dificultăți practice referitoare la aplicarea normei de la art.78² din Codul contravențional.

În dese cazuri, lipsește un probatoriu suficient care să confirme învinuirea adusă făptuitorului. De exemplu, într-o speță instanța punctat că „de către agentul constator nu au fost prezentate careva probe ce ar confirma actele de persecuție săvârșite, precum și nici frica creată [32]”.

Deseori, fapta comisă nu este încadrată exact. Bunăoară, se indică art.78² din Codul contravențional, nu și litera – ceea ce determină ca instanța de judecată să declare nul procesul-verbal cu privire la contravenție.

În multe cazuri fapta contravențională descrisă prin fabulă în conținutul procesului-verbal cu privire la contravenție comportă un caracter absolut abstract și generalist, nefiind clară esența învinuirii. De exemplu, într-o speță instanța a reținut următoarele: „*deși victima invocă careva amenințări, din partea fostului său soț, aceasta nu a concretizat în ce constau acestea, or simpla expunere a faptului privind pretinsa amenințare nu poate fi pusă la baza unei învinuiri* (sublinierea ne aparține – n.a.) [32]”. Prezintă interes învinuirea adusă contravenientului în următoarea speță: „*D.A., la data de 04.12.2020, ora exactă nefiind stabilită, aflându-se la domiciliul său, a manifestat un comportament neadecvat față de soția sa* (sublinierea ne aparține – n.a.), *creându-i o stare de anxietate, fapt realizat și în trecut [33]*”.

Cu privire la cea din urmă speță se impune ca firească întrebarea: care este conținutul faptei prejudiciabile imputate făptuitorului? Or, așa cum reiese din dispoziția art.78² din Codul contravențional fapta prejudiciabilă trebuie să îmbrace un anumit conținut: fie urmărirea persoanei, fie contactarea sau încercarea de a contacta persoana. În speță, nu a fost individualizată fapta prejudiciabilă comisă. Mai mult, avem dubii privind existența ca atare a unor acte de persecuție. Potrivit învinuirii aduse făptuitorului acesta ar fi manifestat un comportament neadecvat față de soția sa aflându-se la domiciliul său. Puțin probabil că, respectivul „comportament neadecvat”, manifestat la domiciliul

făptuitorului și victimei, a îmbrăcat forma urmăririi sau a contactării victimei.

Este interesantă statuarea instanței din partea motivatoare a hotărârii și în următoarea speță: „*instanța de judecată reține că între soți în ziua de 04.12.2020 a avut loc un conflict, în cadrul căreia D.A. a persecutat-o pe soția s-a (sublinierea ne aparține – n.a.), cauzându-i o stare de anxietate [33]. Într-o altă speță instanța a subliniat: „G.D., în perioada 23.08.2020 – 27.08.2020, aflându-se în mun. Chișinău, pe str. X. 7/3, în mod repetat a admis persecuții în privința victimei I.D. pe care a constrâns-o sub pretextul modificării conduitei de viață (sublinierea ne aparține – n.a.), acțiunile acestuia fiind încadrate în baza prevederilor art.78² din Codul contravențional [34]”. În cele din urmă două spețe învederăm o calificare absolut arbitrară. La concret, este de neînțeles conținutul faptei prejudiciabile. Nici agentul constator, și nici instanța de judecată nu a ținut să determine *in concreto* forma de manifestare a actelor de persecuție.*

În alte cazuri norma de la art.78² din Codul contravențional este interpretată extensiv, astfel încât în conținutul acesteia sunt incluse alte forme de exprimare a actelor de persecuție, decât urmărirea și contactarea persoanei. De exemplu, într-o speță instanța a constatat că „murdărirea ușii de la intrare în apartament [35]” constituie formă de exprimare a actelor de persecuție. Într-o altă speță, instanța a reținut următoarele: „La data de 17.03.2021, ora 17.00, N.V. aflându-se în mun. Chișinău, str. Muncești, a fost depistat comițând acte de persecuție și deranjare prin intermediul rețelelor de socializare, prin plasarea fotografiei intime a fostei sale concubine, provocându-i acesteia o stare de anxietate [36]”. Și în această speță lipsește elementul material caracteristic actelor de persecuție, așa cum este descris în textul art.78² din Codul contravențional.

Ilustrativă este și speța de mai jos: „T.V. aflându-se la domiciliul său, prin acțiunile sale efectuate în privința fostei soții T.M., manifestate prin persecutarea în mod repetat a acesteia, prin comiterea unor fapte care îi cauzează o stare de anxietate pentru siguranța proprie, ponegrire, injurie în mod repetat (sublinierea ne aparține – n.a.) [37]”. În această speță sesizăm atribuirea nejustificată a injuriei în cercul formelor de exprimare a actelor de persecuție.

În alt speță, agentul constator a încadrate cele comise în tiparul art.78² din Codul contravențional, deși făptuitorul a aplicat violență față de victimă, nesăvârșind careva acte de persecuție: „X. la data de 19 iulie 2021, ora 15:30, fiind în satul C. r-nul Orhei, a manifestat acte de violență prin agresarea concubinei sale, fapt prin care i-a creat o stare de anxietate și frică pentru viața proprie [38]”. Este meritorie critica instanței de judecată referitoare la încadrarea efectuată de către agentul constator: „faptele lui X., așa cum reiese însuși din declarațiile sale, dar și din declarațiile victimei V., care este concubina acestuia, cât și din fapta

contravențională descrisă de către agentul constatator în pct. 6 din procesul-verbal cu privire la contravenție, de fapt se prezumă o presupusă comitere a contravenției prevăzute la art.78¹ din Codul contravențional care prevede răspunderea pentru maltratarea sau alte acțiuni violente, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care au provocat vătămare neînsemnată a integrității corporale [38]”.

În unele cazuri este desconsiderat total caracterului repetat al actelor de persecuție. În multe cazuri agentul constatator, instanța de judecată omit să reflecte cerința vizând caracterul repetat. Subliniem însă, că în lipsa acestei trăsături lipsesc ca atare actele de persecuție. Caracterul de obișnuință al actelor de persecuție a fost trecut cu vederea în următoarea speță practică: *„La data de 16.06.2020, orele 13:22 min. (sublinierea ne aparține – n.a.), V.P. a săvârșit acțiunea de persecutare în mod repetat a unei persoane căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață, săvârșită prin contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane [39]”.* Remarcăm că lui V.P. i se impută că ar fi comis acte de persecuție în data de 16.06.2020, la orele 13.22 min. Subliniem că caracterul repetat al actelor de persecuție face ca acestea să fie comise în timp, aceasta deoarece presupun mai multe repetări. Corespunzător, actele de persecuție nu pot fi comise printr-un singură faptă sau instantaneu. Din datele speței nu rezultă caracterul de obișnuință al actelor de persecuție, punctându-se data și ora exactă a timpului săvârșirii contravenției – moment incompatibil cu timpul inerent repetării unor acte de persecuție.

În contrast, în următoarele spețe a fost identificat și subliniat corect caracterul repetat al actelor de persecuție: *„Potrivit procesului-verbal cu privire la contravenție seria MAI nr. 05154532 din 10.12.2020, C.S. este învinuit că, pe parcursul anului 2020 (sublinierea ne aparține – n.a.), după ce a finisat relația de concubinaj cu cet. Y. a început să o urmărească și să o persecute în mod repetat, cauzându-i o stare de anxietate și frică pentru siguranța proprie [40]”;* *„B.O. în perioada aprilie-septembrie 2020, aflându-se în mun. Chișinău o urmărea pe cet. R.T., o apela telefonic de la diferite numere de telefoane, și îi transmitea mesaje persecutând-o în mod repetat cauzându-i stare de anxietate și frică [41]”.* Evident, în cele două spețe, perioada de realizare a actelor de persecuție confirmă prezența caracterului repetat al acestora.

În rezultatul studiului efectuat formulăm următoarele **concluzii**:

1) Legiuitorul moldav și-a rezervat dreptul de a nu sancționa penal actele de persecuție, ci contravențional, prin instituirea unor pedepse non-penale. Din punctul nostru de vedere, legiuitorul moldav ar trebui să-și revadă poziția, astfel

încât să transfere actele de persecuție din sfera contravenționalului în cea a penalului. În *primul rând*, studiul practicii judiciare în materia actelor de persecuție demonstrează ineficiența răspunderii contravenționale pentru săvârșirea actelor de persecuție. În *al doilea rând*, din perspectivă comparată, în legislațiile penale ale multor state străine actele de persecuție sunt considerate fapte infracționale, nu însă contravenționale. În *al treilea rând*, gradul de pericol social sporit al actelor de persecuție (caracteristic unei fapte penale) reiese din caracterul de obicei (de îndeletnicire) pe care îl comportă această faptă.

2) Victimă a actelor de persecuție poate fi orice persoană. Totuși, de regulă, în calitate de victimă apare o persoană cunoscută făptuitorului (fost(ă) soț/soție, fost(ă) concubin/concubină, fostă prietenă, soția). De obicei, persoana de gen feminin are de suferit de pe urma actelor de persecuție. Victima actelor de persecuție are o calitate generală. La încadrare nu interesează dacă între victimă și făptuitor există vreo relație specială (*e.g.* dacă victima este membru de familie în raport cu făptuitorul). Ținând cont de politica actuală a statului, precum și de realitățile sociale existente, *de lege ferenda*, apreciem oportună agravarea răspunderii pentru săvârșirea actelor de persecuție în raport cu un membru de familie.

3) În opinia noastră, legiuitorul moldav ar trebui să renunțe la ideea descrierii faptei prejudiciabile prin formularea unui conținut închis de incriminare. Modelul incriminator oferit de Convenția de la Istanbul, care consacră un model deschis de incriminare, pare a fi unul reușit. Și alți legiuitori folosesc tehnica redării faptei prejudiciabile într-o manieră non-exhaustivă și generalistă.

4) Caracterul de obișnuință (de îndeletnicire) ține de esența actelor de persecuție. Doar prin obișnuință aceste fapte îmbracă forma unor acte de persecuție, pe de o parte, și prezintă pericol social, pe de altă parte. În lipsa numărului suficient de fapte care să mărturisească caracterul de obișnuință al actelor de persecuție cele săvârșite nu pot fi încadrate în baza art.78² din Codul contravențional. Corespunzător, pentru consumarea contravenției examinate este important să se ateste un număr suficient de fapte din care să reiasă caracterul de obișnuință al actelor de persecuție. Considerăm că actele de persecuție vor căpăta caracterul repetat (de obișnuință) atunci când se vor atesta un număr de trei repetări.

5) Din perspectivă practică, în multe cazuri fapta contravențională descrisă prin fabulă în conținutul procesului-verbal cu privire la contravenție comportă un caracter absolut abstract și generalist, nefiind clară esența învinuirii. În alte cazuri norma de la art.78² din Codul contravențional este interpretată extensiv, astfel

încât în conținutul acesteia sunt incluse alte forme de exprimare a actelor de persecuție, decât urmărirea și contactarea persoanei. În unele cazuri este desconsiderat total caracterului repetat al actelor de persecuție. În multe cazuri agentul constatat, instanța de judecată omit să reflecte cerința vizând caracterul repetat.

Referințe:

1. Reglementarea legală a actelor de persecuție în Republica Moldova. Ce acțiuni poate întreprinde victima. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <https://anticoruptie.md/ro/blog/albu-viorelia/reglementarea-legala-a-actelor-de-persecutie-in-r-moldova-ce-actiuni-poate-intreprinde-victima>
2. Codul penal al României. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html>
3. Codul penal al Republicii Croația. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html>
4. Codul penal al Republicii Finlanda. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html>
5. Codul penal al Republicii Austria. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html>
6. Codul penal al Republicii Federale Germania. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>
7. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul, la 11 mai 2011. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <https://rm.coe.int/168046253e>
8. Persecuție. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/persecu%C8%9Bie>
9. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.78-84.
10. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.196 din 28.07.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.306-313 din 2016.
11. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.197 din 19 octombrie 2021 cu privire la promulgarea Legii Republicii Moldova cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, nr.144 din 14 octombrie 2021. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <https://www.presedinte.md/app/webroot/Decrete/197.pdf>
12. Codul penal al Republicii Bulgaria. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:

<http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>

13. Codul penal al Republicii Polone. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
<http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>

14. Codul penal al Republicii Franceze. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
<http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>

15. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 12 noiembrie 2020. Dosarul nr.4-3128/2019. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/116a5774-2d03-4f10-a53a-5991ec3da907

16. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 22 decembrie 2020. Dosarul nr.4-2319/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3765b93d-2ca0-41e5-bdc6-b9a7b690b8d3

17. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 20 mai 2021. Dosarul nr.4-174/2021. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d50ef45a-3775-4ebf-a0b0-9216a0cb09a5

18. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 22 aprilie 2021. Dosarul nr.4-3167/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/79f07b95-8236-4acd-b85d-dac5c690c6b4

19. Hotărârea Judecătoriei Hâncești, sediul Ialoveni din 25 octombrie 2021. Dosarul nr.4-17/2021. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d26d9ad4-7794-4f2a-8c5f-3804ad269160

20. Hotărârea Judecătoriei Criuleni, sediul Central din 10 decembrie 2019. Dosarul nr.4-60/2019. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/219716c6-867e-40dd-97e2-8ab5d202b225

21. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 04 martie 2021. Dosarul nr.4-1836/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5060f980-b14d-4658-b6db-ce5f61288072

22. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 12 martie 2021. Dosarul nr.4-14/2021. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:
https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/39087e52-86e2-4c90-9015-7c5e0528d78d

23. Codul penal al Republicii Italia. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil:

<http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>

24. CORCEA, N. FORTUNA, G. Violența în familie în modalitatea de izolare, intimidare, privarea de mijloace economice și neglijare: aspecte juridico-penale. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, 2017, nr.8(108), p.123-133.

25. ANGHELUȚĂ, M. Amenințarea cu omor ori cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2021. 316 p.

26. Hotărârea Judecătoriei Bălți, sediul Central din 17 decembrie 2021. Dosarul nr.4-644/2021. [Accesat: 27.12.2021] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0d86d33d-17c5-47ab-9a39-355343b925c1

27. Hotărârea Judecătoriei Strășeni, sediul Călărași din 28 noiembrie 2019. Dosarul nr.4-382/2019. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/414fb417-3108-463c-9891-d92abc49faa9

28. CORCEA, N. Violența în familie: aspecte juridico-penale. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019. 184 p.

29. HERINEAN, D. Infrațiunea de hărțuire. Aspecte controversate. Exerciții teoretice și examen de jurisprudență. În: Revista „Penalmente relevant”, 2020, nr.1, p.101-121.

30. Hotărârea Judecătoriei Orhei, sediul Central din 16 martie 2021. Dosarul nr.4-219/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8e679a30-fd38-47ef-8064-8a4ac8bef018

31. HRIȚCU, C. Conceptul de infrațiune complexă în raport cu alte concepte asemănătoare. În: Revista de Drept Penal, 2013, nr.3, p.78-102.

32. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 09 noiembrie 2021. Dosarul nr.4-2922/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4d9a961b-78d5-4729-9cc8-b6d08a753054

33. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 21 septembrie 2021. Dosarul nr.4-3063/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/44d58841-553d-4918-a78a-ab616f47f2d8

34. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 28 iunie 2021. Dosarul nr.4-2269/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fc993c3d-184e-4dc4-

a3b7-2a62156ac69d

35. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 07 octombrie 2021. Dosarul nr.4-1750/2021. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2c484b56-bee1-4e52-92a5-b264d28cff5f

36. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 27 iulie 2021. Dosarul nr.4-1054/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7df4385d-5ed3-4eaf-a5c7-67db99f6e305criuleni

37. Hotărârea Judecătoriei Criuleni, sediul Central din 02 iulie 2021. Dosarul nr.4-98/2021. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/92bae66c-afc1-404f-9c32-82ea869a0d3c

38. Hotărârea Judecătoriei Orhei, sediul Central din 03 noiembrie 2021. Dosarul nr.4-160/2021. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d144d1be-fdb8-4eec-a9d6-04037edb2b28

39. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 15 octombrie 2021. Dosarul nr.4-1815/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f5799f2a-51e5-4f19-a93f-c7711dada413

40. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 08 septembrie 2021. Dosarul nr.4-3104/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/45ec5a75-2fb3-457a-8566-bc4f990435bb

41. Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 16 iulie 2021. Dosarul nr.4-2197/2020. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2ee91baf-aa94-4b02-8940-c764ca944913

